

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΠΕΤΗΡΙΔΑ ΤΟΥ ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΝΟΜΙΚΗΣ ΤΗΣ ΣΧΟΛΗΣ
ΝΟΜΙΚΩΝ, ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΚΕΣ ΑΝΑΖΗΤΗΣΕΙΣ

Τιμητικός Τόμος

για τον Καθηγητή Στέργιο Αλεξιάδη

Criminology: Searching for Answers

Essays in Honour of Professor Stergios Alexiadis

Επιμέλεια

Αγγελική Γ. Πιτσελά

Edited by

Angelika G. Pitsela

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΣΑΚΚΟΥΛΑ
ΑΘΗΝΑ-ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

2010

Ο εγκληματίας ή ο εγκληματολόγος καθορίζουν τί είναι η Εγκληματολογία;

Γιάννης Πανούσης

Καθηγητής Εγκληματολογίας, Τμήμα Επικοινωνίας & ΜΜΕ Πανεπιστημίου Αθηνών

«Ξέρεις πόσα πρέπει να γνωρίζει από τα μέσα ένας εγκληματολόγος; Πρέπει να ξέρει, πρώτα πρώτα, τον μηχανισμό της δικαιοσύνης και της αστυνομίας από μέσα και από έξω και αυτό δεν σπουδάζεται στα βιβλία».

Γ. Ανδρεάδης, Εγχειρίδιο Εγκληματολογίας

Α. Εισαγωγικά ερωτήματα

1. Όταν πρωτοδιάβασα την Εγκληματολογία του δασκάλου μου¹, καθηγητή (τότε της Νομικής Θράκης) *Στέργιου Αλεξιάδη*, προβληματίστηκα με την έννοια και το περιεχόμενο της φύσης του εγκλήματος², που κατά τη γνώμη μου καθορίζει και το γνωστικό αντικείμενο της Εγκληματολογίας.

2. Η Εγκληματολογία συνδέεται με την (κοινωνική) ζωή με περίπλοκους και διάφορους τρόπους αφού άλλοτε λειτουργεί ως δικαιοσύνη κι άλλοτε ως κοινωνιολογική επιστήμη, άλλοτε προσεγγίζει το έγκλημα ως (αντι)αξία κι άλλοτε ως κοινωνικό κίνδυνο³. Αυτή η κοινωνικονομική (socio-legal) προσέγγιση του εγκληματικού φαινομένου⁴ αναζητεί στη φύση του εγκλήματος τον (τιμωρούμενο;) ατομισμό και τον εγωισμό⁵.

1. Δάσκαλος σ' ένα επιστημονικό/ ερευνητικό πεδίο δεν πρέπει να χαρακτηρίζεται αυτός που διδάσκει από έδρας ή ακόμα κι αυτός που συνεισφέρει με τα πρωτογενή ερευνητικά του στοιχεία στην πρόοδο της επιστήμης. Τον τίτλο αυτό πρέπει να τον απονέμουμε κυρίως σ' αυτούς που με την ακαδημαϊκή και ευρύτερη κοινωνική τους δράση εκφράζουν και ενσαρκώνουν την ελευθερία της γνώμης, το σεβασμό στην αντίθετη άποψη, το μέτρο, τη σύνεση, την αφοσίωση, την ανιδιοτέλεια, την πνευματική εντιμότητα. Αυτά τα στοιχεία στάσης ζωής κάνουν τον Καθηγητή *Στέργιο Αλεξιάδη δάσκαλο* όλων των μεταγενέστερων εγκληματολόγων.

2. Βλ. ΑΛΕΞΙΑΔΗ ΣΤ., *Εγκληματολογία – Πανεπιστημιακές παραδόσεις 1*, Θεσ/κη, Σάκκουλας 1980, σσ. 138-143 –βλ. και ΤΡΩΙΑΝΟΥ-ΛΟΥΛΑ ΑΓΛ., *Έγκλημα & Μεταφυσική*, Αθήνα, Α. Σάκκουλας 2004, σ. 52, ΑΝΔΡΟΥΛΑΚΗ Ν., *Έχει ανάγκη και δύναται να εμπλουτισθεί το ποινικόν δόγμα δι' εγκληματολογικών δεδομένων*, σε ΙΔΙΟΥ, «Ποινικά Μελέτα», Αθήνα, Α. Σάκκουλας 1972, σ. 17.

3. Βλ. AVANESOV G., *The principles of Criminology*, Moscow, Progress Publishers 1981, σσ. 17, 22, 63.

4. Οπ.π., σσ. 69, 73-74.

5. Οπ.π., σ. 103. ΑΛΕΞΙΑΔΗ ΣΤ., *Εγκληματολογία*, δ' εκδ. Θεσ/νίκη, Σάκκουλας 2004, σ. 138-139, ΤΡΩΙΑΝΟΥ-ΛΟΥΛΑ ΑΓΛ., *όπ.π.*, σ. 56. Βλ. για human nature GURRIE, ELL., *Confronting crime*.

Οι ομοιότητες εμπειρικής Εγκληματολογίας και εμπειρικής Κοινωνιολογίας⁶, η εξάρτηση της Εγκληματολογίας από τη Γενική Κοινωνιολογία ή τη νομικο-ποινική κοινωνιολογία, η τάση της να θέλει να εξασφαλίσει την κοινωνική ισορροπία και την τάξη⁷, η συνεχής αναφορά στην κοινωνιογένεση του εγκλήματος και στη μέτρηση της ισχύος των κοινωνικών αξιών μέσω της εγκληματικότητας⁸, δημιουργούν τον κίνδυνο η Εγκληματολογία να μετατραπεί σε μια σύνθεση-σύμπραξη της Κοινωνιολογίας του Δικαίου, της παρέκκλισης και εν μέρει του ποινικού συστήματος⁹.

Η αδυναμία διατύπωσης μιας ομογενοποιημένης Γενικής Θεωρίας¹⁰ έχει οδηγήσει την Εγκληματολογία άλλοτε σε επιμέρους «διακρίσεις» (κοινωνιολογική, ψυχολογική, βιολογική)¹¹ και άλλοτε σε μερικής αξίας θεωρητικές ή εμπειρικές προσεγγίσεις, με όχι πάντα σημαντικά αποτελέσματα. Και στις δύο περιπτώσεις η πρακτική πλευρά δεν είναι εμφανής.

Για άλλους υπερ-επιστήμη και γι' άλλους «βασιλιάς χωρίς βασίλειο» η Εγκληματολογία κινείται εξαρχής άναρχα ανάμεσα αφενός στις «αδελφές επιστήμες» (κοινωνιολογία, ψυχολογία, βιολογία) κι αφετέρου στη θεωρία και στην πράξη¹².

Όσο η Εγκληματολογία διστάζει να δώσει ένα δικό της ορισμό στο έγκλημα και έτσι να οριοθετήσει ξεκάθαρα το αντικείμενό της¹³, όλα «εντός της» θα είναι ρευστά.

3. Το αν η Εγκληματολογία θα περιοριστεί στο έγκλημα όπως αυτό ορίζεται από τον (ποινικό) νόμο (legalism) ή θα περιλαμβάνει κάθε αντικοινωνική μη-νομικά ενδι-αφέρουσα συμπεριφορά (anti-legalism) συνιστά το πλέον κρίσιμο δίλημμα. Το έγκλημα θα τελεί υπό την επικεφαλίδα της παρεκκλίνουσας συμπεριφοράς και της παραβία-

An american challenge, N.Y. Pantheon-Books 1985, σ. 25. Βλ. ΔΑΣΚΑΛΟΠΟΥΛΟΥ Ι. Μ., Στοιχεία Εγκληματολογίας, τόμος πρώτος: Γενική Εγκληματολογία, τεύχος πρώτον: Η φύσις του εγκλήματος, Αθήνα, Αφοί Δ. Τζάκα, 1972, σσ. 7-8.

6. Βλ. ΖΑΡΑΦΩΝΙΤΟΥ ΧΡ., Εμπειρική Εγκληματολογία, Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη 2004, σ. 13.

7. Βλ. ΜΠΑΚΑΤΣΟΥΛΑ Μ., Εγκληματολογία – Η Κοινωνιολογία της εγκληματικότητας, Αθήνα, Α. Σάκκουλας 1979, σ. 3, 11, 35. Για την Εγκληματολογία ως ποινική Κοινωνιολογία βλ. ROBERT, PH., De la Criminologie de la réaction sociale à une sociologie pénale, *Année Sociologique*, v. 31, n° 3, 1981, σ. 270.

8. Βλ. BESSETTE J. M., *Sociologie du crime*, Paris, Puf 1982, σσ. 8, 53.

9. Βλ. GARLAND D., *Punishment and modern society – A study in social theory*, Oxford, Clarendon Press 1990, σ. 10.

10. Βλ. HIRSCHI TR. AND GOTTFREDSON, M., *Towards a general theory of crime*, σε W. BUIKHUISEN S. A. MEDNICK (eds), *Explaining criminal behaviour*, Leiden, E.J. Brill 1988, σ. 22.

11. Για τις διάφορες «σχολές» και τάσεις βλ. MANNHEIM H., *Pioneers in Criminology*, 2ed, Montclair, N.J., Patterson Smith 1972.

12. Βλ. GASSIN R., *Criminologie*, 4éd, Paris, Dalloz 1998, σσ. 27-32.

13. Πρβλ. PONTI G. L., *Compendio di Criminologia*, ed. Libreria Cortina, Milano, 2ed, 1980, σ. 39.

σης κοινωνικών/ πολιτισμικών κανόνων ή θα τεθεί υπό την επικεφαλίδα της ποινικά αξιόλογης συμπεριφοράς και της παραβίασης των νόμων¹⁴; Σ' αυτό το ερώτημα οφείλουν οι εγκληματολόγοι μια σαφή απάντηση.

Καθώς όμως οι ποινικές οριοθετήσεις και η οριοθέτηση της Εγκληματολογίας δεν βαίνουν πάντοτε προς την ίδια κατεύθυνση, η «καθόλου» ποινική επιστήμη (gesamte strafrechtswissenschaft) προϋποθέτει συνεργασία νομικο-ποινικής δογματικής και εμπειρικής Εγκληματολογίας¹⁵.

Β. Περί μικρο-εγκλήματος

1. Το έγκλημα ως ψυχικό και φυσικό γεγονός¹⁶ θέτει ερωτήματα και αναμένει απαντήσεις και ερμηνείες εξατομικευμένου κατ' αρχήν χαρακτήρα. Οι όποιες γενικεύσεις και αφαιρέσεις έπονται και συνήθως δεν ακολουθούν τους ίδιους κανόνες προσέγγισης.

Οι έννοιες (concepts) ως θεμελιακοί λίθοι μιας θεωρίας, δεν μπορεί να μετακινούνται συνεχώς καθιστώντας το υπό μελέτη φαινόμενο ασταθές¹⁷. Και όχι μόνον αυτό. Στην Εγκληματολογία τα εμπειρικά δεδομένα συνεχώς γενικεύονται σε ψήγματα θεωριών και πολύ γρήγορα διαψεύδονται από νεότερα στοιχεία¹⁸. Έτσι η θεωρία ανεξαρτητοποιείται από την εμπειρική έρευνα¹⁹ και τα ερευνητικά αποτελέσματα εξαντλούνται σε μια χρήση.

2. Ποια είναι τελικά η εγκληματολογική αλήθεια; Ότι η κοινωνία επηρεάζει την ανθρώπινη συμπεριφορά, ότι η προσωπικότητα του καθενός διαμορφώνεται μέσα στις κοινωνικές του σχέσεις ή ότι η κακή ψυχολογία διευκολύνει συχνά το passage à l'acte;²⁰ Όλα αυτά όμως τα διαχειρίζονται καλύτερα άλλες επιστήμες.

14. Βλ. BLACKBURN R., *The psychology of criminal act. Theory, research and practice*, West Sussex, John Wiley and Sons, 1993, σ. 16-17· βλ. επίσης THORSTEN SELLIN, *Πολιτισμική σύγκρουση και έγκλημα*, μτφ. Ηρώ Σαγκουνίδου-Δασκαλάκη, Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη 2003, σσ. 33, 37, 75.

15. Βλ. MORSELLI EL., *Αρχές της θεωρίας του εγκλήματος μεταξύ δογματικής και εγκληματολογίας*, *Υπεράσπιση* 1998, σ. 10.

16 Βλ. άποψη ΓΑΡΙΚΑ Κ., *Εγχειρίδιο Εγκληματολογίας*, ανατύπωση από β' εκδ., Τζάκα, 1968, τ. Α, σ. 76· βλ. και GAROFALO B. R., *Criminology*, Montclair, N.J., Patterson Smith 1968, σ. 45.

17. Πρβλ. REGOLI R. M. AND HEWITT J. D., *Delinquency in Society*, 4th ed, N.Y., Mc Graw Hill 2000, σ. 63.

18. Πρβλ. ΛΑΜΠΡΟΠΟΥΛΟΥ ΈΦΗΣ, *Από την Εγκληματολογία στην Κοινωνιολογία του ποινικού δικαίου; Το μέλλον της Εγκληματολογίας*, σε *Μνήμη II: ΔΑΣΚΑΛΟΠΟΥΛΟΥ Ι., Κ. Σταμάτη, Χρ. Μπάκα, Γ' Τόμος*, Αθήνα, Α. Σάκκουλας 1996, σσ. 871, 874.

19. *Όπ.π.*, σ. 873.

20. Πρβλ. PATSIDIDES A., *L' homme et la Loi. Prolégomènes à une théorie de la Criminologie*, σε *Chr. Debuyst (dir), Dangerosité et justice pénale*, Genève, Masson 1981, σ. 259.

Γ. Περί της multi-Εγκληματολογίας

1. Το να διασπάται ένας ενιαίος κλάδος σε δεκάδες αντικρουόμενα «ρεύματα»²¹ σίγουρα δεν συμβάλλει στην αποσαφήνιση του αντικειμένου του.

Ρεαλιστική Εγκληματολογία, Νεοσυντηρητική Εγκληματολογία (ή Right realism) (Wilson and Herrnstein), Αριστερή ρεαλιστική Εγκληματολογία (left realism) (Lea and Young), Διοικητική Εγκληματολογία (Administrative) (Felson and Clarke), Ειρηνοποιός Εγκληματολογία (Peacemaking) (Pepinsky and Quinney), Πολιτισμική Εγκληματολογία (Cultural) (Ferrell and Sanders)²² και τόσες άλλες Κριτικές Εγκληματολογίες²³.

Συντηρητική, διαχειριστική, φιλελεύθερη, σοσιαλιστική, καταργητική, θεωρητική Εγκληματολογία²⁴ προκαλούν αμηχανία μόνο να τις αναφέρεις.

Ακόμα και η θεωρία του Χάουζ²⁵ επιστρατεύτηκε για να θεμελιωθεί η Μεταμοντέρνα (postmodern) Εγκληματολογία και να πάρει αποστάσεις από τη Μοντέρνα²⁶.

Από την προ-μοντέρνα (premodern) νατουραλιστική Εγκληματολογία²⁷ μέχρι την

21. Βλ. συμβατική, σοσιαλιστική, παραδοσιακή, νεομαρξιστική, σύγχρονη, εμπειρική, συγκρουσιακή, συγκριτική, κλινική, θεωρητική, κριτική, ριζοσπαστική, θετικιστική, καταναλωτική, φεμινιστική, πράσινη, αριστερή, φιλελεύθερη, κοινωνικής αντίδρασης, νέα Εγκληματολογία, σε ΑΛΕΞΙΑΔΗ ΣΤ., Εγκληματολογία, δ' εκδ., Θεσ/κη, Σάκκουλας 2004, σ. 22-28· βλ. και αναθεωρητική, αναρχική, διαχειριστική, εμπειρική, εφαρμοσμένη, κοινωνιολογική, νεο-συντηρητική, οικονομική, πολεμοχαρής, συναρμόζουσα, συνθετική, ειδησεογραφική, εξελικτική, μετα-αποικιοκρατική, μετα-νεωτερική Εγκληματολογία, σε ΣΠΙΝΕΛΛΗ Κ.Δ., Εγκληματολογία. Σύγχρονες και παλαιότερες κατευθύνσεις, δεύτερη ανανεωμένη έκδοση, Αθήνα, Α. Σάκκουλας, 2005, σ. 38 επ.

22. Βλ. TREADWELL J., *Criminology*, Sage 2006, σ. 56 επ., FERRELL J. AND SANDERS C.R., *Cultural Criminology*, Boston, Northwestern University Press 1995, σ. 145.

23. Βλ. ΛΑΖΟΥ ΓΡ., *Κριτική Εγκληματολογία*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2007, σσ. 115-122, βλ. και ΑΛΕΞΙΑΔΗ ΣΤ., *Η Εγκληματολογία από το χθες στο αύριο*, σε ΣΤΡ. ΓΕΩΡΓΟΥΛΑ (επιμ.), *Η Εγκληματολογία στην Ελλάδα σήμερα*, Αθήνα, ΚΨΜ 2008, σ. 25.

24. Βλ. διακρίσεις COHEN ST., σε *Σεράση, Τ.*, *Η χαμένη τιμή της Εγκληματολογίας*, σε *Αφρ. Κουκουτσάκη* (επιμ.), *Εικόνες του εγκλήματος*, Αθήνα, Πλέθρον 1999, σ. 91-93· βλ. για συντηρητική Εγκληματολογία, BRAKE M. AND HALE, CHR., *Public order and private lives. The politics of Law and order*, London, Routledge 1992 και για σοσιαλιστική SOLOMON P.H. *Soviet Criminology—its demise and rebirth 1928-1963*, σε R. Hood (ed), "Crime, Criminology and Public Policy", London, Heinemann, 1974, σ. 571-593 καθώς και ΚΑΡΥΔΗ Β., *Εγκληματικότητα και κοινωνικός έλεγχος στην ΕΣΣΔ (1917-1988)*, Αθήνα, Α. Σάκκουλας 1995.

25. Βλ. ΠΑΝΟΥΣΗ Γ., *Ο υποθετικός εγκληματίας*, *Media + Έγκλημα*, 2/2003, Α. Σάκκουλας, σ. 43 επ.

26. Βλ. MILOVANOVIC DR., *Postmodernist versus the Modernist Paradigm: conceptual differences*, σε Dr. *Milovanovic* (ed), *Chaos, Criminology and Social Justice*, London, Praeger 1997, σ. 5-7, YOUNG T.R., *Challenges: for a postmodern Criminology*, σε "Chaos...", όπ.π., σ. 48.

27. Βλ. GIBBONS D. C., *Society, Crime and criminal behavior*, 5th ed., N.J., Prentice-Hall, Inc., 1987, σσ. 15, 29 επ.

Διαφωτιστική Εγκληματολογία (enlightenment Criminology)²⁸ και τη σύγχρονη Εγκληματολογία το ερώτημα για τη φύση του εγκλήματος δεν έχει όμως ακόμα απαντηθεί οριστικά. Η αποκλειστική ενασχόληση με το νομικό ή με το «κοινωνιολογικό» έγκλημα²⁹, με τις δομές και τις τάξεις³⁰ μετατρέπουν τελικά τον εγκληματολόγο σε ερευνητή χωρίς ερευνητικό αποτέλεσμα³¹.

Οι όποιοι αναστοχασμοί και οι όποιες αναδομήσεις³² δεν μπορούν να κρύψουν τον αναπόφευκτο τεμαχισμό/ θρυμματισμό (fragmentation) του κλάδου³³. Μη μπορώντας να είναι πειστικοί πολλοί εγκληματολόγοι έγιναν πεσιμιστές ή κυνικοί³⁴, καθώς η περιγραφική (descriptive) όσο και η επεξηγηματική (explicative) Εγκληματολογία³⁵ φαίνεται να καταλήγουν στο ίδιο αρνητικό αποτέλεσμα: δεν μπορούν να προβλέψουν ή ν' αλλάξουν την (εγκληματική) πραγματικότητα.

2. Η αποτυχία της Γενικής Εγκληματολογίας να λύσει προβλήματα και να πείσει την κοινωνία ότι έχει τη δύναμη να το κάνει³⁶ έχει οδηγήσει πολλούς εγκληματολόγους να περιορίζουν την οπτική τους γωνία σε ορισμένα φαινόμενα (π.χ. εγκληματικότητα ανηλίκων) ή σε συγκεκριμένες εκδοχές (π.χ. φεμινιστική, ρατσιστική Εγκληματολογία). Φαίνεται συνεπώς να μην μπορεί μέσα σ' αυτό το πλαίσιο η Εγκληματολογία να ορίσει και να οριοθετήσει τα δικά της αποκλειστικά ερωτήματα³⁷.

Δ. Περί των ιδεο-εγκληματολόγων

1. Υπάρχουν τόσοι ορισμοί της Εγκληματολογίας όσοι και οι εγκληματολόγοι³⁸.
2. Η «τιμή» της Εγκληματολογίας³⁹ δεν εξαρτάται όμως από την εκτίμηση όσων την υπηρετούν ή το αντίτιμο που καταβάλλουν όσοι την πιστεύουν, αλλά από το τίμημα

28. Βλ. JENKINS PH., Varieties of Enlightenment Criminology, *British Journal of Criminology*, vol. 24, n° 2, Apr. 1984, σσ. 112, 114.

29. Βλ. GIBBONS D. C., όπ.π., σ. 69 επ.

30. Όπ.π., σσ. 104, 124.

31. Πρβλ. όπ.π., σ. 515 επ.

32. Βλ. NELKEN D., Reflexive Criminology?, σε D. Nelken (ed), *The futures of Criminology*, London, Sage 1994, σ. 7 επ.

33. Βλ. ERICSON R. AND CARRIERE K., The fragmentation of Criminology, σε "The futures...", όπ.π., σ. 89, 97.

34. Βλ. BRAITHWAITE J., Reducing the crime problem: a not so dismal Criminology, *Australian and New Zealand Journal of Criminology*, 1992, 25,1.

35. Πρβλ. PINATEL J., Criminologie, Paris, Les éditions ouvrières 1979, σ. 22, BOUZAT P. AND PINATEL, J., *Traité de Droit Pénal et de Criminologie*, t. III, 3ème éd, Paris, Dalloz 1975, σ. 12.

36. Βλ. άποψη BRAITHWAITE J., σε Gibbons, D. C., *Talking about crime and criminals - Problems and issues in theory development in Criminology*, N.J., Prentice Hall, 1994, Preface, σ. vii.

37. Όπ.π., σ. 3.

38. Βλ. GASSIN R., *Criminologie*, 4éd, Paris, Dalloz 1998, σ. 4.

που πρέπει κάποτε να πληρώσουν οι εγκληματολόγοι των άπειρων θεωριών οι οποίοι αποφεύγουν να εφαρμόσουν στην πράξη τα όσα χωρίς κόστος ευαγγελίζονται.

Για να γίνουν πειστικοί (και όχι αρεστοί) οι εγκληματολόγοι πρέπει να προτείνουν μέτρα ποινικής μεταρρύθμισης⁴⁰ (και όχι συνολικής πολιτικής αλλαγής).

Σίγουρα δεν υπάρχει αξιακά ουδέτερη (value free) Εγκληματολογία⁴¹. Όμως ο εγκληματολόγος πρέπει να καταθέτει δημόσια τις αξιολογήσεις/ εκτιμήσεις που προκύπτουν από την έρευνά του κι όχι αυτές που προϋπήρχαν στο προσωπικό του σύστημα αξιών⁴². Διαφορετικά το μόνο που θα προσφέρουν οι εγκληματολόγοι θα είναι η συνεχής αμφισβήτηση των αξιών/ αξιολογήσεων των προγενέστερων εγκληματολόγων⁴³.

Δυστυχώς όμως αυτό συμβαίνει.

Οι περισσότεροι εγκληματολόγοι αντί ν' ακολουθήσουν το νόμο ακολουθούν τη δική τους θεωρία κι αφήνουν τα εγκλήματα στο έλεος ασαφών, αντιφατικών και πολλαπλών πολιτικο-κοινωνιο-ψυχολογικών εκδοχών⁴⁴.

2. Το ερώτημα τί ακριβώς κάνουν οι εγκληματολόγοι με την Εγκληματολογία τους και τί ενδιαφέρει το κοινό η συνεχής επανάληψη των ίδιων μοτίβων (για όλα φταίει η κοινωνία, οι νέοι είναι απείθαρχοι, οι αξίες μεταβάλλονται κ.ο.κ.) παραμένει ανοικτό και αναπάντητο⁴⁵.

New realists and radical realists, left realists and right realists, abolitionists, postmodernists, feminists, instrumentalists, technicists, empiricists, subjectivists⁴⁶ μήπως τελικά είναι πολλοί όροι για μια τόσο μικρή «απόδοση» καθώς μάλιστα η συμβολή των ειδικών (εγκληματολόγων και άλλων) στην αντιμετώπιση των νέων μορφών εγκληματικότητας κρίνεται ως μηδαμινή και μάλλον «κλίνει» προς τη νομιμοποίηση της καταστολής;⁴⁷

39. Βλ. ΣΕΡΑΣΗ Τ., *όπ.π.*, σσ. 61, 97.

40. Βλ. HALL WILLIAMS J. E., *Criminology and Criminal Justice*, London, Butterworths 1982, σσ. 226-227.

41. *Όπ.π.*, σ. 7· TREADWELL J., *Criminology*, London, Sage 2006, σ. 6.

42. Βλ. HALL WILLIAMS J. E., *όπ.π.*, σ. 7.

43. Πρβλ. RADZINOWICZ L. AND KING, J., *The growth of crime –The international experience*, Middlesex, Penguin Books 1977, σ. 87.

44. Βλ. VAN DE HEUVEL G. A., *Criminal policy approach for Criminology*, σε *Junger-Tas, J. and Sagel-Grande, Ir.* (eds), *Criminology in the 21st century*, Leuven, Garant 1991, σ. 63.

45. Βλ. WILKINS L. T., *Making Criminology policy relevant?*, σε *M.R. Gottfredson and Tr. Hirschi*, *Positive Criminology*, California, Sage 1987, σσ. 158-159.

46. Βλ. MATTHEWS R. AND YOUNG, J., *Reflections on realism*, σε *J. Young and R. Matthews* (eds), *Rethinking Criminology: the realist debate*, London/ N.P./N.D., Sage 1992, σσ. 5-8, 13, 18.

47. Βλ. LAMBROPOULOU EFFI, *Crime, Criminal Justice and Criminology in Greece*, *European Journal of Criminology*, v. 2, n° 2, April 2005, σσ. 212, 216, 240-242.

Ε. Περί ηθικής, πολιτισμικής & πολιτικής Εγκληματολογίας

1. Η Εγκληματολογία επιθυμώντας να αναγορευθεί σε (γενική;) επιστήμη του ανθρώπου και της κοινωνίας, απώλεσε το επιστημονικό «παράδειγμά της»⁴⁸ γι' αυτό και αιωρείται ανάμεσα σε ασαφείς έννοιες (όπως αυτές της ηθικής και του πολιτισμού), αντλεί τα επιχειρήματά της από σκληρές επιστήμες (όπως τη μοριακή βιολογία και τις νέες τεχνολογίες) και τα εντάσσει όλα σε ένα πολιτικό πλαίσιο.

2. Δεν είναι δυνατό σε κάθε βία ν' ανακαλύπτουμε το δάκτυλο του Κράτους και να μη δεχόμαστε την επιρροή των διανθρώπινων σχέσεων⁴⁹. Κατασκευασμένο ή συμβολικό το έγκλημα έχει πραγματικές συνέπειες⁵⁰ και είναι πρωτίστως επιστημονική –και όχι αμιγώς πολιτική– ευθύνη των εγκληματολόγων να τις διαχειριστούν. Κι όμως, *Κράτος, Οικονομία, Δικαιώματα* επηρεάζουν τόσο την εγκληματολογική θεωρία ώστε να την καθιστούν «αντικείμενό τους» ή «παρελκόμενό τους»⁵¹.

Ποιος λοιπόν θέτει τα όρια (αφετηρία και πορεία) της Εγκληματολογίας;⁵²

Εάν το Κράτος είναι στο κέντρο της Εγκληματολογίας και το έγκλημα είναι νομική κατηγορία, τότε μόνον ο εγκληματίας παραμένει ένα σχετικό ερωτηματικό. Εάν θεωρήσουμε και αυτόν ως ένα αναπόσπαστο υπο-προϊόν των συστημάτων (πολιτικού, οικονομικού, κοινωνικού, πολιτισμικού) τότε τι μένει για να μελετήσει ο εγκληματολόγος;

Μήπως έτσι –άθελά μας– συρρικνώνουμε την επιστήμη αυτή σε μια μικρο-εγκληματολογία της αστυνομίας και της φυλακής; Ποιο είναι τελικά το ενιαίο και συμπαγές εγκληματικό φαινόμενο⁵³ αφού η Μικρο-Εγκληματολογία της ατομικής παράβασης και η Μακρο-Εγκληματολογία των εγκλημάτων κατά της Ανθρωπότητας (ολοκαύτωμα κ.λπ.)⁵⁴ δεν μπορούν νάχουν κοινά χαρακτηριστικά;

48. Πρβλ. SZABO D., *La Criminologie en Europe et en Amérique: le poids des cultures*, σε «Τιμητικός Τόμος» για Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου, Α., Αθήνα/ Βρυξέλλες, Νομική Βιβλιοθήκη/ Bruylant, 2003, τ. Β', σσ. 1351, 1358.

49. Βλ. GAULFIELD S. L., *The perpetuation of violence through Criminological theory*, σε H. E. Pepinsky and R. Quinney (eds), *Criminology as Peacemaking*, Indiana University Press 1991, σ. 236.

50. Πρβλ. HENRY ST. AND MILOVANOVIC, DR., *Constitutive Criminology*, London, Sage 1996, σσ. 51, 86, 115, 196.

51. Πρβλ. HALL ST., *Drifting into a Law and Order society*, σε J. Muncie (ed), *Criminology*, vol. 3: *Radical and critical criminologies*, London/ Th.O./ N.D., Sage 2006, σσ. 114-115.

52. Βλ. GREEN P.J. AND WARD, T., *State crime, human rights and the limits of Criminology*, σε «Criminology», όπ.π., σ. 244 επ.

53. Πρβλ. REINER R., *British Criminology and the State*, *British Journal of Criminology*, v. 28, no 2, Spring 1988, σσ. 268-269.

54. Βλ. SHOHAM SH. G., *Micro-Macro Criminologia*, σε *Guadernos de Criminologia* 12/2003, σ. 48 επ.

Είχαμε ανάγκη την Εγκληματολογία για ν' αντιληφθούμε την έννοια και το περιεχόμενο του Νόμου και της Τάξης; Αν όσα γίνονται επί καπιταλισμού είναι «εγκλήματα» τότε το ζήτημα είναι πολιτικό και όχι επιστημονικό.

Από την άλλη σε τί βοηθάει την Εγκληματολογία η ρομαντικοποίηση ή και δοξολόγηση του εγκληματία ως αντίπαλου του συστήματος;⁵⁵ Αυτή η προσέγγιση θυμίζει περισσότερο παλιές μονοαιτιοκρατικές θεωρίες παρά σύγχρονες πολυπαραγοντικές αναλύσεις.

Αφού για πολλούς εγκληματολόγους το έγκλημα είναι «φυσιολογικό» φαινόμενο και ο κάθε παραβάτης «φυσιολογικό» μέλος της κοινωνίας⁵⁶ τότε το μόνο μη-φυσιολογικό είναι το Κράτος και το νομοθετικό σώμα.

Αυτή η προσέγγιση θα ήταν συνεπής ως προς τον εαυτό της μόνον αν αντί για Εγκληματολογία ονομαζόταν *αντι-ποιινολογία* ή *πολιτική των (παρ)εκτροπών και μη-συμμορφώσεων*⁵⁷.

3. Μήπως επανασυνδέοντας τον εγκληματία με το Κράτος και την εξουσία⁵⁸ κάνουμε αυτό ακριβώς που καταγγέλλουμε: ρίχνουμε όλο το βάρος στην κατασταλτική αντεγκληματική πολιτική και τον ποινικό έλεγχο;⁵⁹

Από τη στιγμή που δεν υπάρχει Γενική θεωρία η οποία να περιλαμβάνει και να ερμηνεύει όλα τα εγκλήματα, από τα πιο μικρά έως τα πιο μεγάλα, ο ειδικός τρόπος διαλόγου (discourse) και έρευνας για το έγκλημα που συγκροτεί τον πυρήνα της Εγκληματολογίας⁶⁰ δεν δικαιώνεται όταν τα όρια λάθους (fault lines)⁶¹ είναι ιδιαίτερα εκτεταμένα και οι εγκληματολόγοι ζητούν ως προϋπόθεση της διαχείρισης του εγκλήματος «την αλλαγή του κόσμου».

Για να είναι η εγκληματολογική δράση (criminologie en action) αποτελεσματική πρέπει –παρά τις όποιες αμοιβαίες επιφυλάξεις και καχυποψίες– να συνεργαστεί η Εγκληματολογία με τους άλλους φορείς της απονομής της ποινικής δικαιοσύνης⁶². Δια-

55. Βλ. RAFTER N. H., Left out by the Left: crime and crime control, *Socialist Review*, v. 89, Sept/Oct 1986, σ. 9.

56. Πρβλ. TAYLOR I., Crime in context: a critical Criminology of market societies, σε *Yv. Jewkes and G. Letherby* (eds), *Criminology: a reader*, London, Sage 2002, σ. 159.

57. Πρβλ. GIDDENS A., *Κοινωνιολογία*, μτφ./επιμ. Δ. Τσαουσής, Αθήνα, Gutenberg 2002, σ. 249.

58. Πρβλ. ΣΕΡΑΣΗ Τ., Η χαμένη τιμή της εγκληματολογίας, σε «Εικόνες...», όπ.π., σσ. 69-71, 72-76.

59. Όπ.π., σσ. 69-71, 72-76.

60. Βλ. GARLAND D., Of crimes and criminals: the development of Criminology in Britain, σε *M. Maguire, R. Morgan, R. Reiner* (eds), *The Oxford Handbook of Criminology*, 2nd ed, Oxford, Oxford University Press 1997, σ. 11.

61. Βλ. SOOTHILL K., PEELO, M. AND TAYLOR, CL., *Making sense of Criminology*, Cambridge, Polity 2002, σ. 7.

62. Βλ. PINATEL J., *La société criminogène*, Paris, Calmann Lévy 1971, σσ. 257, 264 επ.

φορετικά θα περιοριστεί στον άχαρο καταγγελτικό πολιτικό λόγο ή σε μια κλειστή εμπιστευτική (confidential) επιστήμη των μνημένων⁶³.

Η άποψη ότι οι εγκληματολόγοι δεν λύνουν προβλήματα αλλά θέτουν ερωτήματα ή κατανοούν το έγκλημα ως πολιτική δράση και ολική κριτική στο σύστημα⁶⁴ συνέβαλε στο να μετατραπεί ένας επιστημονικός κλάδος σε κίνημα για κοινωνική δικαιοσύνη ή και για πολιτισμική προσέγγιση⁶⁵ και να μην ενδιαφέρει ούτε καν τους ίδιους τους δράστες (που γνωρίζουν καλύτερα από τον καθένα τί έκαναν και γιατί το έκαναν).

ΣΤ. Εγκληματο-λογικές αν-αιρέσεις

i) Πολιτικός θετικισμός;

1. Η ψευδής επιστημονική συνείδηση (*fausse conscience*) δεν είναι μόνο απότοκο του θετικισμού⁶⁶ αλλά και των διαφόρων ιδεολογημάτων που εισπήδησαν στο εγκληματολογικό πεδίο και συμβάλλουν στην αποδόμηση του αντικειμένου της Εγκληματολογίας. Τα «εγκληματολογικά δόγματα» (criminological creeds) βρίσκονται σε κρίση αφού δεν έλυσαν κανένα (αντ)εγκληματικό πρόβλημα⁶⁷.

2. Πώς μπορεί όμως ν' αποκοπεί και ν' ανεξαρτητοποιηθεί η (επιστημονική) εγκληματολογική έρευνα από τις πολιτικές σκοπιμότητες⁶⁸ όταν ακριβώς πάνω στην πολιτική θέση, υπόθεση και επιβολή κοσμοθεωρίας στηρίζονται όλες οι «νέες» ή νεωτεριστικές Εγκληματολογίες;⁶⁹

ii) Πολύχρωμες εγκληματολογίες;

1. Οι χρησιμοποιούμενοι όροι της συμβατικής (conventional) ή προοδευτικής (progressive) ή νέας ή ορθόδοξης κ.ο.κ. Εγκληματολογίας⁷⁰ ή οι εσωτερικές διακρίσεις

63. Όπ.π., σ. 18.

64. Βλ. ΛΑΖΟΥ ΓΡ., όπ.π., σσ. 119, 123.

65. Βλ. FERRELL J. AND SANDERS C.R., *Cultural Criminology*, Boston, Northeastern University Press 1995, σ. 6, 80 επ., 297 επ.

66. Βλ. ΚΑΛΟΓΕΡΟΠΟΥΛΟΥ Δ., *Laudatio – Οριοθέτηση πεδίου Εγκληματολογίας*, Αθήνα, Α. Σάκκουλας 1995, σ. 49.

67. Βλ. PAVARINI M., *Controlling social panic: questions and answers about security in Italy at the end of the Millennium*, σε R. Bergalli and C. Sumner (eds), *Social control and political order*, Sage 1997, σ. 77.

68. Πρβλ. ΖΑΡΑΦΩΝΙΤΟΥ, ΧΡ., *Εμπειρική Εγκληματολογία*, όπ.π., σ. 12.

69. Πρβλ. ΚΟΥΡΑΚΗ Ν., *Εγκληματολογικοί ορίζοντες*, Α': *Ιστορική και θεωρητική προσέγγιση*, δεύτερη ανανεωμένη έκδοση, Αθήνα, Α. Σάκκουλας 2005, σ. 55 επ., 143.

70. Πρβλ. BESSANT J., *Left, right or straight ahead: contemporary prospects for progressive and critical Criminology*, σε K. Carrington and R. Hogg (eds), *Critical Criminology*, Devon, Willan publ. 2002, σ. 220.

της κριτικής Εγκληματολογίας⁷¹, οι φιλελεύθεροι και οι σοσιαλιστές, οι καταργηστές και οι διαχειριστές⁷², οι οριζόντιες, κάθετες και διαγώνιες προσεγγίσεις της Εγκληματολογίας και οι διάφορες αποχρώσεις της ούτε συγκλίνουν στη διατύπωση μιας θεωρίας για το έγκλημα ούτε οριοθετούν τη σχέση νόμου - ανθρώπινης φύσης⁷³.

2. Δεν πρέπει να φιλοδοξούμε να λύσουμε μέσω της Εγκληματολογίας όλα τα προβλήματα όλων των επιστημών (όπως πολλοί έμμεσα επιχειρούν) αλλά μπορούμε να εντοπίσουμε τον ομφάλιο λώρο (την πρώτη αιτία) που συνδέει τον *άνθρωπο-εγκληματία με το έγκλημά του*⁷⁴. Πρέπει όμως σε κάθε περίπτωση η Εγκληματολογία ν' αποφασίσει αν μελετάει το έγκλημα μέσω του εγκληματία ή τον εγκληματία μέσω του εγκλήματος⁷⁵, δεδομένου ότι η ανάλυση του εγκληματία (μικροεγκληματολογία) και η διαχείριση του εγκλήματος και της εγκληματικότητας (μακροεγκληματολογία) χρήζουν διαφορετικής προσέγγισης⁷⁶.

iii) *Ενιαίο παράδειγμα;*

1. Ερευνητέον ποιο είναι ακριβώς το «σώμα γνώσης» (body of knowledge) της Εγκληματολογίας;⁷⁷ Ποιο είναι το «ειδικό γινώσκειν» (special savoir);⁷⁸ Γιατί οι εγκληματολόγοι αρέσκονται και αρκούνται στο να κατασκευάζουν έναν τεχνητό ορίζοντα (artificial horizon)⁷⁹ με θνησιγενείς μύθους και αρνούνται την ένταξή τους στο ολοκληρωμένο μοντέλο της ποινικής επιστήμης (integrated model of penal science);⁸⁰

2. Ποιο είναι το ενιαίο όλον (unified whole)⁸¹ όταν οι κάθετες, οριζόντιες, αφαι-

71. Βλ. CARLEN P., *Critical Criminology? In praise of an oxymoron and its enemies*, σε "Critical Criminology..." , όπ.π., σσ. 243-242.

72. Βλ. COHEN ST., *Against Criminology*, N.B./N.J., Transaction Books 1988, σ. 23 επ.

73. Βλ. ΠΑΝΟΥΣΗ Γ., *Τί είναι η Εγκληματολογία; -πρώτο διάγραμμα μιας απάντησης-*, *Νέοι, Έγκλημα και Κοινωνία*, τ. 1, σσ. 13, 15.

74. Πρβλ. ΠΑΝΟΥΣΗ Γ., *Ο κύκλος των χαμένων εγκληματολογικών υποθέσεων ή πολλές εγκληματολογίες ζητούν θεωρία*, σε «Εγκληματίες και θύματα», όπ.π., σσ. 69-70, 72. Για τον *homme-acteur* βλ. NEGRIER-DORMONT L., *Criminologie*, Paris, litec 1992, σ. 133 επ.

75. Βλ. LARGUIER J., *Criminologie et science pénitentiaire*, 5éd., Paris, Dalloz 1985, σ. 8.

76. Πρβλ. WILKINS L. T., *Consumerist Criminology*, London, Heinemann 1984, σ. 1.

77. Βλ. GIBBONS D. C., όπ.π., σ. 29.

78. Πρβλ. PASQUINO P., *Criminology: the birth of a special savoir*, σε P. *Beirne* (ed), *The origins and growth of Criminology*, Aldershot, Dartmouth 1994, σσ. 131, 143.

79. Βλ. PAVARINI M., *Is Criminology worth saving?*, σε "The futures..." , όπ.π., σ. 46.

80. Όπ.π., σ. 44.

81. Βλ. LISKA A., KROHN M., MESSNER ST., *Strategies and requisities for theoretical integration in the study of crime and deviance*, σε Gr. *Barak* (ed), *Integrative Criminology*, Dartmouth, Ashgate 1998, σ. 3.

ρετικές, διαδοχικές διαδικασίες ή εννοιολογικές ολοκληρώσεις⁸² ανακυκλώνουν το πρόβλημα της «ματαιότητας» στην αναζήτηση γενικής θεωρίας,⁸³

Η αλλαγή του επιστημολογικού παραδείγματος με το σπάσιμο των στεγανών των παλαιών κλάδων και την πολυεπιστημονικότητα των νέων πεδίων είναι αναγκαία αλλά όχι ικανή προϋπόθεση.

iv) Ποινική εγκληματολογία με υπεύθυνο εγκληματία;

1. Χωρίς την αρχή του ποινικού δικαίου *nullum crimen sine lege* ποιο ακριβώς θα ήταν το επιστημονικό πεδίο της Εγκληματολογίας;⁸⁴

Άλλωστε οποιαδήποτε αιτιολογία της εγκληματικότητας δίχως ακριβή ορισμό του εγκλήματος⁸⁵ (ή με ορισμό *à la carte*) και η οποιαδήποτε αξιολόγηση της πράξης του εγκληματία με βάση τα «συμφέροντα» (των πολλών ή των ολίγων) στην ουσία μετατοπίζει το πρόβλημα προς τις νόρμες αδιαφορώντας ή ισοπεδώνοντας τις ελευθερίες βούλησης, επιλογής, πάθους του ενεργούντος προσώπου⁸⁶.

Πρέπει να εντάξουμε την Εγκληματολογία στο σύστημα απονομής της ποινικής δικαιοσύνης αν θέλουμε να τη διασώσουμε από τις σισύφειες θεωρητικές περιπλανήσεις⁸⁷.

2. Αν οι εγκληματολόγοι (αυτο)χαρακτηρίζονται κοινωνικοί επιστήμονες και απομακρύνονται από την παράδοση της νομικής επιστήμης και των νομικών σχολών⁸⁸ τότε διατρέχουν τον κίνδυνο να δουν τις σπουδές τους να κατακλύζονται από μαθηματικά, computers, μοριακή βιολογία ή και ανακριτικές τεχνικές⁸⁹ και οι ειδικεύσεις τους να διασπών την ενότητα του κλάδου⁹⁰ και τον ολιστικό του χαρακτήρα⁹¹.

82. Όπ.π., σ. 8 επ.: βλ. επίσης BERNARD TH. J. AND SNIPES, J. B., *Theoretical Integration in Criminology*, σε "Integrative Criminology", όπ.π., σ. 57.

83. Όπ.π., σ. 55 (futilitarians).

84. Πρβλ. MARSHALL W. AND CLARK, W., *The legal definition of crime and criminals*, σε M. E. Wolfgang, L. Savitz, N. Johnston (eds), *Sociology of crime and delinquency*, 2ed, N.Y., J. Wiley and sons, 1970, σ. 15.

85. Βλ. SELLIN TH. AND WOLFGANG, M. E., *The legal basis of delinquency*, σε "Sociology of crime...", όπ.π., σσ. 22-23.

86. Βλ. TAPPAN P. W., *Who is the criminal?*, σε "Sociology of crime...", όπ.π., σσ. 41-42.

87. Πρβλ. ΣΠΙΝΕΛΛΗ Κ. Δ., *Διερεύνηση του «συστήματος» ποινικής δικαιοσύνης*, σε «Μνήμη Ι΄», όπ.π., σ. 1059.

88. Βλ. VAN DEN HEUVEL G., όπ.π., σ. 59.

89. Βλ. ORLEBEKE J. F., *Criminology in the next century: some risky speculations*, σε "Criminology in the 21st century", όπ.π., σ. 121.

90. Βλ. WOLFGANG, M. E., *The future of criminology and corrections*, σε "Criminology in the 21st century", όπ.π., σ. 170.

91. Βλ. ΚΑΛΟΓΕΡΟΠΟΥΛΟΥ Δ., *Laudatio – Οριοθέτηση πεδίου Εγκληματολογίας*, Εγκληματολογικά-5, Αθήνα, Α. Σάκκουλας 1995, σ. 49.

Ο σφετερισμός των άλλων επιστημών που γέννησε την Εγκληματολογία⁹² θ' αντιτραφεί και η Εγκληματολογία θα επανατεμαχιστεί σε επιμέρους αντιφατικά στοιχεία.

Z. Quo vadis?

1. Η αισιόδοξη διαπίστωση/ πρόβλεψη του καθηγητή Στέργιου Αλεξιάδη για τη ζωντανή και συνεχή εξέλιξη της Εγκληματολογίας⁹³ και η παρομοίωση της Εγκληματολογίας με υπεραιωνόβιο δέντρο⁹⁴ δεν πρέπει να μας παρασύρουν στο να ταυτίζουμε τις επιστημονικές δια-κρίσεις της Εγκληματολογίας με τις πολιτικές προσκλήσεις των εγκληματολόγων⁹⁵.

Πώς όμως θα συνδυαστούν η επαναπολιτικοποίηση (repoliticization) του εγκλήματος, στόχος των left realists⁹⁶ και ο προπαιδευτικός (propédeutique) εγκυκλοπαιδικός και συνθετικός ρόλος των άλλων εγκληματολόγων;⁹⁷

Η Εγκληματολογία ως αιτιολογική και θεραπευτική (cause –and– cure) επιστήμη⁹⁸ δεν πρέπει να αρκείται στην επιχειρηματολογία για την κατασκευή του εγκλήματος και του εγκληματία⁹⁹ ή στην εργαλειακή αντίληψη της (κατα)χρήσης από το Κράτος της ποινικοποίησης¹⁰⁰, αλλά πρέπει να ρίξει το βάρος της στην αποτελεσματική αντεγκληματική πολιτική¹⁰¹.

Παρόλο που δεν με εκφράζουν οι ετικέτες πιστεύω ότι η προοπτική μιας επανορθωτικής Εγκληματολογίας¹⁰² που θ' αντικαταστήσει την agenda και θ' αναστοχαστεί το έγκλημα και τη Δικαιοσύνη μέσα από τις παράλληλες κινήσεις δομών, θεσμών, ελέγχων, Media κ.ο.κ.¹⁰³ ίσως αποτελεί μια πρόταση νεοαριστερού ρεαλισμού¹⁰⁴.

2. Το έγκλημα ως επιστημονική έννοια είναι πολύ ολισθηρή (slippery)¹⁰⁵. Η ολο-

92. Όπ.π., σ. 47.

93. Βλ. ΑΛΕΞΙΑΔΗ ΣΤ., Εγκληματολογία, όπ.π., δ' εκδ., 2004, σ. 11.

94. Βλ. ΣΠΙΝΕΛΛΗ Κ. Δ., Εγκληματολογία, όπ.π., σ. 2.

95. Όπ.π., σ. 300.

96. Βλ. MATTHEWS R. AND YOUNG J., Rethinking..., όπ.π., σ. 21.

97. Βλ. άποψη NICEFORO A., σε Bouzat, P. et Pinatel, J., όπ.π., σ. 53.

98. Βλ. HESTER ST. AND EGLIN, P., A Sociology of Crime, London, Routledge 1992, σσ. 3-4.

99. Βλ. ΠΑΝΟΥΣΗ Γ., Καθ' υπερβολήν, Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη 2008, σ. 122, HESTER ST. AND EGLIN P., όπ.π., σ. 9 επ.

100. Βλ. ΠΑΝΟΥΣΗ Γ., όπ.π., σ. 29, HESTER ST. AND EGLIN P., όπ.π., σ. 23.

101. Βλ. ΒΙΔΑΛΗ Σ., Η Εγκληματολογία: μια επιστήμη προς επαναπροσδιορισμό ή προς «εξάφάνιση»;, σε «Η Εγκληματολογία στην Ελλάδα σήμερα», όπ.π., σ. 91.

102. Πρβλ. ΑΛΕΞΙΑΔΗ ΣΤ., Η εγκληματολογία: από το χθες στο αύριο, όπ.π., σ. 28 επ.

103. Πρβλ. FERRELL J. AND SANDERS, C. R., όπ.π., σσ. 143, 146.

104. Πρβλ. GIDDENS A., όπ.π., σ. 264.

105. Βλ. BURNHAM R. W., Crime, development and contemporary Criminology, σε *Unicri, Essays on Crime and development*, Publ. No 36, Rome, 1960, σσ. 44-47.

κλήρωση (integration) στην Εγκληματολογία ως ενοποίηση γνώσεων και θεωριών παραμένει το μέγα ζητούμενο¹⁰⁶ γι' αυτό και η κρίση ταυτότητας των εγκληματολόγων είναι διαρκής¹⁰⁷. Η αποστασιοποίηση της Εγκληματολογίας από τη Νομολογία (Jurisprudence) και η απαξίωση της νομικής σκέψης δεν ευνοεί επίσης τον (όποιο) εγγυητικό ρόλο της Εγκληματολογίας στην προστασία των ατομικών δικαιωμάτων¹⁰⁸.

Ακολουθώντας τα κοινωνικά κινήματα¹⁰⁹ και λιγότερο την επιστήμη του ποινικού δικαίου¹¹⁰ η (κριτική) Εγκληματολογία άρχισε να κρίνει τα πολιτικά καθεστώτα και όχι τις εγκληματικές πράξεις καθεαυτές και να καθίσταται norm-centred¹¹¹ (όπου όμως ως ποινη μπορεί να οριστεί ό,τι όποιος αντίθετος θεωρεί ως τέτοιο).

Από επιστημονικός κλάδος η Εγκληματολογία, ακολουθώντας ίσως το παράδειγμα της Θυματολογίας¹¹², διατρέχει τον κίνδυνο να μετατραπεί σε «κίνημα», σε micro-epistemology¹¹³ κατά παντός εχθρού (ορατού τε και αοράτου).

3. Η Εγκληματολογία έχει ορίσει ως εχθρό το ποινικό σύστημα (διότι αποτελεί μηχανισμό καταστολής)¹¹⁴ ενώ γνωρίζει ότι είναι ο κατεξοχήν σύμμαχος του στην αντεγκληματική πολιτική.

Η Εγκληματολογία ως κοινωνιολογία της ποινικής δικαιοσύνης¹¹⁵ πρέπει ν' αποφύγει να γίνει επιστήμη της διαχείρισης του φόβου του εγκλήματος γιατί τότε είναι που θα πάρει κατασταλτικό χρώμα¹¹⁶.

Πρέπει η επιστήμη της Εγκληματολογίας να θέσει όρια στον εαυτό της¹¹⁷ διότι αν ο κάθε εγκληματολόγος ανοιγοκλείνει το πεδίο της¹¹⁸ (κι έτσι αποκτούμε πολλές «Εγκληματολογίες»¹¹⁹) τότε δύσκολα θα βρούμε άκρη¹²⁰.

106. Βλ. ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗ Μ., Η ολοκλήρωση: μέθοδος ανάπτυξης θεωρίας στην Εγκληματολογία, Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη 2007, σσ. 4-7, 51.

107. Οπ.π., σ. 29 επ.

108. Πρβλ. SWAANINGEN RENÉ VAN, Critical Criminology – Visions from Europe, London/T.O/N.D. 1997, σσ. 18-19.

109. Οπ.π., σ. 74 επ., 248· βλ. και ΑΡΤΙΝΟΠΟΥΛΟΥ Β. (επιμ.), Νέα κοινωνικά κινήματα. Εγκληματολογική προσέγγιση, Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη 2000.

110. Βλ. SWAANINGEN RENE VAN, όπ.π., σ. 109.

111. Οπ.π., σ. 86.

112. Βλ. ΠΑΝΟΥΣΗ Γ. ΚΑΙ ΔΗΜΟΠΟΥΛΟΥ Λ., Θυματολογία και θυματολόγοι: θύματα σκοπιμοτήτων;, σε ΠΑΝΟΥΣΗ Γ., Το μήνυμα της Εγκληματολογίας, Αθήνα, Α. Σάκκουλας 1995, σσ. 323, 338.

113. Βλ. άποψη NAGEL, σε Swaaningen, R. van, όπ.π., σ. 72.

114. Πρβλ. ΠΑΡΑΣΚΕΥΟΠΟΥΛΟΥ Ν., Το ποινικό δίκαιο στο κατάφλι του 21^{ου} αιώνα (φορείς των νέων τάσεων), σε «Εγκληματίες και θύματα...», όπ.π., σ. 241.

115. Βλ. BURNHAM R. W., όπ.π., σ. 44.

116. Πρβλ. LIVINGSTON J., Crime and Criminology, 2nd ed., N.J., Prentice Hall 1996, σ. 13-30· βλ. και ΖΑΡΑΦΩΝΙΤΟΥ ΧΡ., Ο φόβος του εγκλήματος, Αθήνα, Α. Σάκκουλας 2002.

117. Βλ. ΑΛΕΞΙΑΔΗ, ΣΤ., Εγκληματολογία, όπ.π., δ' εκδ. 2004, σ. 27.

Η Εγκληματολογία ως *επιστήμη-σφήνα* ανάμεσα στην ηθική και το δίκαιο¹²¹ απαιτεί από τους εγκληματολόγους να εκπληρώσουν τον *τριπλό ρόλο τους*, την κριτική, τη δημιουργική ερμηνεία, την πρόβλεψη¹²² και να *πάψουν να επινοούν «αξιώματα»*¹²³.

Και για ν' απαντήσουμε, *έστω προσωρινά*, στο ερώτημα του τίτλου της μελέτης, νομίζουμε ότι ο εγκληματολόγος ως πολιτικά μεροληπτών (*partisan*) καθώς και οι ιδεολογικές δεσμεύσεις (*engagements*) των διαφόρων σχολών Εγκληματολογίας¹²⁴ έχουν διευρύνει μεν τον προβληματισμό έχουν συρρικνώσει δε το επιστημονικό *know how* της επιστήμης της Εγκληματολογίας.

Σε κάθε περίπτωση το μέλλον θα δείξει ποιο δρόμο θα επιλέξουν οι εγκληματολόγοι: τη γενική κριτική κατά παντός υπευθύνου ή τις εξειδικευμένες προτάσεις αντεγκληματικής πολιτικής¹²⁵ κατά των προβλημάτων που γεννά το έγκλημα και ο εγκληματίας; That's the meta-criminological question.

118. Βλ. ΠΑΝΟΥΣΗ Γ., Ο κύκλος..., *όπ.π.*, σ. 64 *επ.*

119. Βλ. ΣΠΙΝΕΛΛΗ Κ.Δ., Εγκληματολογία, *όπ.π.*, σ. 4.

120. Βλ. MEIER R. F, Making crime more manageable, σε R. F. Meier (ed), Major forms of crime, London, Sage, v. 21, 1984, σ. 9. Για ταξινομήσεις βλ. SHOEMAKER D. J., Theories of delinquency, 2nd ed, Oxford University Press, 1990, σ. 8.

121. Βλ. MARQUISET I., Le crime, Que sais-je?, Paris, Puf 1970, σ. 14· βλ. και ΤΡΩΙΑΝΝΟΥ-ΛΟΥΛΑ ΑΓΛ., Έγκλημα και Μεταφυσική, Αθήνα, Α. Σάκκουλας 2004, σ. 257 *επ.*, DIGNEFFE FR., Ηθική και Εγκληματικότητα, *μτφ.* Η Σαγκουνίδου-Δασκαλάκη, Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη 2000, σ. 60, 130, ΦΙΛΙΠΠΙΔΗ Τ., Ποιμαντική κοινωνική προβλημάτων, Θεσ/κη, Κυριακίδης 1990, σ. 49 *επ.* (για τη συμβολή της χριστιανικής ηθικής).

122. Πρβλ. SZABO D., Criminologie et politique criminelle, Montréal, PUM, 1978, σ. 113.

123. Βλ. SHOEMAKER D. J., *όπ.π.*, σ. 8-9. Για δόγματα βλ. ΑΝΔΡΟΥΛΑΚΗ Ν., *όπ.π.*, σ. 9 *επ.*, 32.

124. Πρβλ. NAFFINE NG., Feminism and Criminology, Cambridge, Polity Press 1997, σσ. 29, 38 *επ.*

125. Για την Criminologie en action βλ. PINATEL J., La société criminogène, *όπ.π.*, σ. 239. Επίσης πρβλ. MATTHEWS R. AND YOUNG, J. (eds), Issues in Realist Criminology, London, Sage 1992.